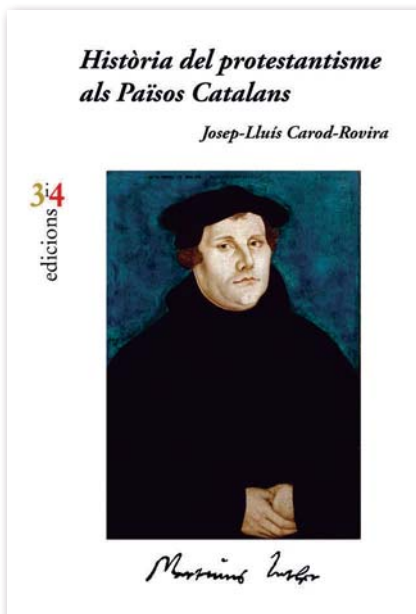

La història d'una dissidència

per Pere Fullana Puigserver

Josep-Lluís Carod-Rovira
Història del protestantisme als Països Catalans
3i4 edicions, València, 2016.

El 2017 es commemorarà el 500è aniversari de la Reforma, des del consens que Martí Luter és un dels grans referents de la història universal. Aquesta efemèride (1517-2017) s'enfocarà des de mirades molt diverses, una de les quals serà la de l'Església romana, ara encapçalada per un fill de sant Ignasi, el gran referent de la Contrareforma. Entre totes aquestes mirades possibles, el llibre de Josep-Lluís Carod-Rovira n'ofereix una d'original i atractiva.

Potser encara hi ha alguns lectors que es poden sorprendre davant aquesta publicació de Josep-Lluís Carod-Rovira, segurament perquè no coneixen, encara, el seu lideratge des de la Càtedra sobre Diversitat Social de la Universitat Pompeu Fabra i la revista digital «divÈrsia». Més encara, entre les seves especialitats hi ha l'estudi del paper de la segona confessió religiosa més significativa als Països Catalans, el protestantisme. Amb aquesta obra se'ns convida a buscar per les interioritats d'un territori amb un capital nodrit d'utopies de diversa naturalesa. Durant la modernitat, el catolicisme està associat a la monarquia i a la uniformitat territorial; per això el protestantisme apareix associat als derrotats, perseguits i dissidents, perquè el seu projecte personal sovint no encaixa en el paradigma social i polític hispànic.

Un dels vessants més atractius d'aquesta obra és el punt de vista, la mirada i la recerca que l'autor aporta, des de l'equilibri entre una allau densíssima d'informació, amb centenars de personatges i d'experiències d'ordre religiós a contrari d'allò que era l'esquema de l'ortodòxia. Es necessitava un valor especial per a ésser protestant en un estat catòlic, en una societat rígida, capdavantera i orgullosa d'haver liderat la resistència contra la Reforma, d'haver organitzat la Contrareforma i d'haver bressolat

la Companyia de Jesús, l'exèrcit de la cristiandat romana. L'autor ens ofereix un relat de llarga durada, perquè té l'objectiu de cobrir els cinc-cents anys de dissidència i diversitat cristiana (1517-2016). A més, assumeix el compromís de recuperar els noms i els fets de tots aquells qui han contribuït a aquesta història de confrontació. Com se suposa, es tracta de pràctiques i conviccions religioses que tenen una incidència desigual en l'esdevenidor cultural, religiós i polític.

Vist en la perspectiva que ens proposa l'autor, es descobreixen sinergies que permeten llegir la història religiosa amb rigor i crítica. Una lectura afortunada perquè presenta el factor religiós com un component que permet accedir als intangibles de la història, tan difícils, a vegades, de posar en evidència per part de l'historiador empíric. Més enllà d'aportar dades d'un gran interès per a la història del país, és una obra d'argument. L'autor ha treballat el paper del protestantisme en l'atles religiós i polític català. Sobretot ha tingut l'encert de situar-lo en l'univers mental, social i polític d'un país que ha trobat en el protestantisme un dels camins per a expressar el projecte cívic propi. El combat contra el protestantisme català no és mai un problema exclusivament religiós; el protestantisme, en aquest cas, ha esdevingut una de les

eines —mai l'única— que han permès expressar desacords, pluralitat i llibertat en una societat encotillada en un model polític absolutista. La Reforma que es consolida a partir de Wittenberg (1517) es fonamenta en la impremta i la reivindicació popular, un maridatge que acaba provocant i obrint esclatxes en estructures encara molt hermètiques. La impremta afavorí la Reforma perquè impulsà la socialització i la universalització de la lectura i la divulgació de naturalesa religiosa, la difusió de les llengües vulgars, les traduccions i un pas endavant en tot allò referent a l'educació.

L'autor ens acompanya a visitar en profunditat les etapes del protestantisme històric, coincidents amb les grans fases de canvi a l'Europa de les diversitats religioses, talment perquè els Països Catalans estan situats en una cruïlla de pas entre l'Europa continental i la península Ibèrica. Amb aquest propòsit, Josep-Lluís Carod-Rovira ens convida a transitar per un paisatge fascinant i nou.

El relat parteix de la decadència cristiana als Països Catalans abans de la Reforma, des de l'edat mitjana fins al segle XVI, un temps marcat pels moviments populars, crítics amb els absolutismes, i el descontentament en una Església romanitzada, associada als Estats Pontificis. Una religió fonamentada en el

poder i el pietisme, i no tant en la fe o en la diversitat que l'Europa del segle XVI ja estava enunciant. Carod-Rovira planteja qüestions d'un gran interès, com ara el paper dels grups minoritaris innovadors i dissidents als Països Catalans, però també el rebuig al Tribunal de la Inquisició, la incidència de l'educació i l'alfabetització de les classes populars treballada des de l'horitzontalitat protestant, enfront d'una Església romana dogmàtica i jeràrquica.

El lector quedarà gratament sorprès de les dimensions de l'impacte en el territori (Catalunya del Nord, Catalunya, València i les Illes Balears), descobrirà reaccions atractives davant el Tribunal de la Inquisició i entindrà la influència d'Erasme i tot el reformisme i les convulsions socials durant aquest llarg període que transcorre entre el 1517 i el 1812. L'autor no escatima informació en tot allò que afecta la història dels casos tractats per la Inquisició, però també ens descobreix —i hi aprofundeix— biografies i protagonismes dels quals teníem una visió parcial, personatges aparentment de segon nivell que mereixen ésser recuperats i que, posats l'un al costat de l'altre, constitueixen una comunitat viva, amb una història que ha tingut el seu pes i la seva influència en aquest llarg camí del passat cap al present. L'heretgia és assimilada a

la condició d'estranger, un atractiu per a aquells qui no estan còmodes amb el model dominant d'estat absolut.

Com se suposa, amb les revolucions liberals s'obriren perspectives per a la diversitat religiosa a Europa, tot i que encara va ser especialment difícil en els estats de tradició cultural catòlica. Així, el primer liberalisme (1812-1868) apareix com un temps marcat per l'exili, les societats bíbliques, les editorials i les noves sociabilitats. Tot això dins el marc del liberalisme culte, les traduccions i la divulgació lliure de llibres i d'idees. Sabem que, en gran mesura, els exiliats a Anglaterra després de 1814 i de 1823 van rebre ajuda important del protestantisme. Com se sap, el període més conegut i més intens comença amb la Revolució de 1868, es repeteix durant la II República, pren forma com a dissidència icònica durant el franquisme i es normalitza a partir de la transició política.

D'una manera didàctica, Carod-Rovira ens presenta els actors principals d'aquesta història i no estalvia pàgines per descriure i explicar les diverses formes i confessions de la Reforma, de tal manera que el protestantisme apareix com una d'aquestes grans forces desconegudes que han ajudat a construir, enriquir i nodrir una cultura i un país fets des de la diversitat, el respecte i la lluita permanent.